

nøglehullet

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD

Nr. 1, 1985

Handel med fisk og kød foregik før i tiden ofte fra vogne, der havde faste ruter i omegnen. I 1920'erne kørte Christen Bøge-Petersen fra Uggeløse med fisk, hvilket var nyt. Fiskene blev hentet i København og solgt på strækningen Bagsværd-Farum-Uggeløse. Vognen blev udnyttet effektivt, for den brugtes også til kaperkørsel og om søndagen til ligvogn!

 **LOKALHISTORISK
ARKIV & FORENING**
ALLERØD KOMMUNE

Arkivet har fået endnu en medarbejder, idet cand. mag. Bente Thomsen er blevet tilknyttet arkivet som langtidsledig fra 1. november 1984. Bente Thomsen, hvis fag er religion og dansk, er allerede godt igang med at bearbejde arkivets righoldige materiale om skole- og kirkeforhold i Blovstrød sogn. Et sådant projekt, en egentlig forskning i vore egne og andre arkivers arkivalier kræver tid, baggrundsviden og begejstring. Måske vil en samlet fremstilling af denne væsentlige side af det gamle sogn være en igangsætter for lignende bearbejdelser af vort arkivmateriale.

Lærer Larsen

af Bente Thomsen

Min arbejdsopgave her på arkivet går som sagt ud på at undersøge skole- og kirkeforhold i Blovstrød fra ca. 1845, hvor arkivet har materiale fra, og frem til 1937, hvor den nye skolelov danner en naturlig afslutning på perioden.

Der findes her på stedet en del materiale om ovennævnte emner, som jeg efterhånden er ved at kunne overse. Herefter er det min hensigt at konsultere diverse arkiver og andre steder, der må formodes at have relevant materiale, og resultatet af min efterforskning skulle gerne ende med om ikke en større afhandling, så dog en større rapport over de to institutioner gennem knap 100 år.

Under min efterforskning i gemmerne er jeg stødt på mange sjove og pudsige ting, fortrinsvis vedrørende social- og fattigvæsenet og blandt borgernes breve til sognerådet, hvorimod skole- og kirkepapirerne mest består af kvitteringer for udbetalt løn til lærere, håndværkere, rengøringskoner o.s.v. samt forsømmelseslister og oversigter over mulktninger. Men mellem alle disse lidt tørre papirer er jeg stødt på noget, der giver et lille stykke personalhistorie fra Blovstrød omkring århundredeskiftet.

Kilden er en samling breve fra Johan Larsen, der var lærer ved Lillestrød skole fra 1873 til 1877 og derefter ved Grønnegade skole 1877-1913.

Grunden til, at jeg har fattet så stor interesse for lærer Larsen, er den, at disse 51 breve fortæller om en mand, der - trods de usle vilkår en lærer på landet dengang havde - ikke gav op overfor problemerne, og som - har man fornemmelse af - døgnet rundt arbejdede på, at tingene skulle blive bedre. Så vidt det kan udledes af brevene, var de kommunale myndigheder også dengang noget tunge at danse med. Kort sagt, havde de været lidt mere samarbejdsvillige, havde arkivet idag ikke haft denne samling rykkerskrivelser! Så intet er galt uden at være godt for noget.

En anden grund til, at jeg har valgt at skrive om lærer Larsen, er, at disse breve er formuleret, så jeg ofte har måttet le højt og har måttet dele min morskab med de andre på arkivet.

Johan Larsen dimitteredes fra Jonstrup seminarium i 1867. Hvad han derefter foretager sig er uvist, men i 1873 bliver han altså ansat ved Lillerød skole. I den anledning skriver han og takker for sin udnævnelse. Brevet er adresseret Braarup skole pr. Rødkjær station. Der er formodentligt tale om Rødkjær bro øst for Viborg. Selvom det ikke er relevant for min opgave, er jeg blevet lidt nysgerrig og vil gerne vide mere om Larsen, så hvis nogen skulle vide besked eller iøvrigt kende noget til personen, er jeg meget interesseret.

Fra Lillerød skole fortsatte lærer Larsen så i 1877 til Grønnegade skole, og det er fra hans tid her, brevene stammer. Det må have været et strengt job som enelærer at starte med 55 børn i alderen 7-14, men at Larsen ikke kun har koncentreret sig om undervisningen vidner bl.a. brev til sognerådet dateret 3.10.1878 om: 'Undertegnede tillader sig herved ærbødigt at bede det ærede Sogneråd om til Nyår at måtte erholde de for Skoleforsømmelser indkomne Mulkter, for dermed gjøre Begyndelse til Dannelse af et Skolebibliotek til Udlån for flittige Børn. Der stiftes jo dermed en dobbelt Nytte, idet der dels udbredes Kundskab og dels de mindre flittige Børn ansføres til

ivrigere stræben.'

Nu er der det - til tider meget kedelige - at man aldrig får at vide, hvad sognerådet svarer på diverse skrivelser. Men ihvertfald er der ingen tvivl om, at lærer Larsens forslag er blevet afslået. For i 1894 skriver han: 'Jeg tillader mig herved ærbødigt at anmode det ærede Sogneråd om, at det beløb, der årligt indkommer i Skolemulkt, må blive tilstået skolen her for at anvendes enten som Præmier for flittige Børn eller til Anskaffelse af Bøger til et Skolebibliotek. Det er jo nemlig i sig selv unaturligt, at Kommunen gør sig en Indtægt af enkelte Børns Forsømmelighed, og det er vistnok i de fleste Sogne Skik, at Mulkten anvendes på den foreslåede Måde'. Hertil skal kun tilføjes, at der ihvertfald ikke i lærer Larsens tid kom nogen 'skolebogsamling' på Grønnegade skole. Hans initiativ blev åbenbart totalt ignoreret. Synd, når der endelig var én, der ville gøre noget.

I det hele taget kan man af brevene forstå, at børnenes tarv lå Larsen meget på sinde. Ustandselig beder han om at måtte få børnenes legeplads ordnet så de ikke skal 'vade i et bundløst Ælte' eller være henvist til at rende rundt på vejen. Men at det kniber med bevillingerne, kan man forstå af Larsens gentagne beklagelser over, at der stadig ikke sker noget. Det samme gør sig gældende med hensyn til hans ønske om flere skoleborde, da børnene vist nærmest sidder ovenpå hinanden, og i 1911 gælder det; ' - et Sæt Læsebøger til ældste Klasse, hvor Børnene jo sidder og bliver indeligt kede af bestandig at begynde for fra på den gamle Bog'. I vore fotokopierings- og audiovisuelle tider giver det lidt stof til eftertanke. Hvordan må det ikke have været at arbejde og undervise med så få midler?

Også det enkelte barns problemer tager Larsen sig af. F.eks. henstiller han til sognerådet, at de bevilliger en 'nærsynet Anna' et øjenlægebesøg samt et par briller - 'da hun er i den grad nærsynet, at hun skal have alt i en Nærhed af halvanden til to Tommer fra Øjnene, og da hun glemmer det Bogstav hun har nævnt, medens hun leder efter det næste'. Ligeledes beder han om at få en læge til to drenge for at få konstateret om 'de er Idioter eller hvad ellers, for jeg må have dem ud af Skolen'. Sidstnævnte eksempel er nok ligeså meget for hans egen skyld, men jeg mener at kunne konstatere, at børnenes ve og vel bestemt ikke var ham ligegyldigt.

Det er dog ikke kun på grund af børnene og undervisningen, at Larsen

sender sine 'epistler' til sognerådet. Mange af brevene omhandler således hans personlige genvordigheder, og så vidt man kan læse, er Grønnegade skole nærmest ved at falde ned over hovedet på ham. Ruderne falder ud, karmene er rådne, taget har store huller, og halmen skrider ned. Men det værste er dog hans problemer med kakkelovnene både i skolestuerne og i 'privaten'. Da Larsen jo som sagt ikke er den mand, der giver op med det samme, er der da også adskillige 'bønskrifter' vedrørende ovennævnte installationer, men at det ikke altid lykkes ham at få sin vilje, viser følgende: 'Idet jeg gør det ærede Sogneråd opmærksomt på, at Kakkellovnen i den forreste Stue samt den indmurede Kobberkedel i Køkkenet er min private Ejendom, tillader jeg mig at forespørge, om Kommunen vil afkøbe mig dem. Kakkellovnen har i sin tid kostet mellem 60 og 70 Kroner'. Dette er skrevet i 1908, og i 1909 kvitterer Larsen for sognerådets køb af kakkellovnen for 25 kr. Da det ikke har været på grund af flytning, at Larsen vil sælge effekterne, har jeg en mistanke om, at Larsen endnu engang har været i pengeforlegenhed. Hans breve vidner nemlig mange gange om, at han led af nærmest konstant pengemangel. Eller som han selv udtrykker det: 'Jeg er aldeles blank'.

Og der er flere problemer. 1887: 'Min Hustru kom forleden Dag til at brække det ene Ben, og altså skal Agnes nu være Husholderske, men hun er meget forkjølet, og under disse Omstændigheder står Kjøkkendøren næsten altid åben lige ud til Gården i denne Kulde, og det er kun fordi den Gris af

en Murer blot har klistret en Smule Kalk uden på Komfuret, så det bestandig ryger. Der sidder snart ikke een Sten mere fast. P.S. Jeg beder mig det ikke regnet til Last, at jeg har skrevet Hans Olsens Skatteklage. Jeg holder slet ikke af det Vinkelskriveri, men hvad skulle jeg gjøre?' - Det har vist til tider været en noget kompliceret affære at være Lærer Larsen i Grønnegade Skole.

Det var som bekendt ikke nogen indbringende forretning at være lærer på dette tidspunkt, så lærer Larsen forsøgte på alle måder at skaffe sig lidt ekstra indtægter. Dels gjorde han rent efter de håndværkere, der kom i skolen samt efter de offentlige vaccinationer, sammenkomster og øvrige arrangementer. Dels udbad han sig ofte materialer, udførte selv arbejdet og sendte herefter regningen til sognerådet. Eller som her d. 3.2.1887: 'Det ærede Sogneråd vil erindre, at der var nogle År, hvor jeg forgjæves anmodede om at få nogle Retirader indrettet og jeg selv blev nødsaget til at opføre en. Det kostede nøjagtigt 10 Kroner foruden mit eget Arbejde. Jeg anmoder om at måtte erholde disse 10 Kroner udbetalt, idet jeg vedlægger en kvitteret Regning og tilføjer, at Prisen må anses for at være særdeles billig'. I 1889 får Larsen job som bogholder ved Sparekassen i Hørsholm, så det forekommer ikke usandsynligt, når han i flere af sine breve bemærker, at han egentlig har en del af se til.

Foruden altså at være lærer, tømrer, rengøringskone og bogholder havde Larsen endnu et tidskrævende job som organist ved Bloustrød kirke, hvilket også giver anledning til nogle skriverier. D. 3.11.1881: 'Undertegnede tillader sig ærbødigt at ansøge det ærede Sogneråd om at måtte - i Lighed med hvad ellers finder Sted - erholde en Løn som Organist ved Bloustrød Kirke'. D. 26.6.1901: 'For adskillige År siden blev der mig lovet en Stol til Orgelet. Jeg fik den imidlertid aldrig, og det er stadig en meget slem Plage om Søndagen at skulle sidde halvanden til to Timer uden ringeste Hvile på Orgel**bænken**. Tilfældigvis kan jeg skaffe en brugt Kontor-Skrue-Stol for 15 Kroner, og beder de ærede Kirkebestyrelse om at måtte købe den. Det tilføjes, at Stolen er adskilligt mere værd'. D. 21.11.1903: 'Hermed tillader jeg mig at anmode det ærede Sogneråd om at entledige mig fra Bestillingen som Organist ved Bloustrød Kirke Jeg bliver jo nu gammel, og Vejen bliver ved at være lige lang og drøj - især om Vinteren'. Larsen fortsætter dog, men der sker det positive, at han for første gang får løn for sine anstrengelser - 50 kr. I 1904 anmoder han om for højelse til 100 kr., fordi han anser sit arbejde for lige så vigtigt som kir-

kesangerens. Sognerådet bevilliger forhøjelsen i 1909. Han fortsætter indtil 1913 samtidig med, at han slutter sin lærergerning.

Forhåbentlig har ovenstående givet et billede af lærer Larsen, og hvorfor jeg har fattet interesse for ham. Da han mange gange har haft svært ved at få sidste ord, skal han have lov til at slutte denne artikel: 'Læg et godt Ord ind for en Kathederstol til min Eftermand. Jeg har ingen haft, siden Provsten - ved Forårseksamen - var ved at falde ned af mine Formænds. Den er nok fra Frederik den Fjerdes Tid. Venligst Larsen'.

Nyt fra arkivet

af Marianne Schäfer.

Fra Nationalmuseet har vi købt sognebeskrivelser for Lyngø, Uggeløse, Lille-rød og Blovstrød sogne 1884-90. Det er beskrivelser af arkæologiske fund, der er noteret ned. Foruden de kendte mindesmærker, dysser o.lign., beskrives også fund af jættestuer og kilder. Bl.a. beskriver lærer N.Nissen i september 1872 en høj i Enghaven, kaldet Hvilekildehøj, og det nært beliggende vandsted Hvilekilde, hvortil gamle og svagelige søgte helbredelse St. Hansnat.

Drabækmordet, begået af Lars Rose i 1870'erne er beskrevet af Inger og Ove Rasmussen i 'Fortid i Blovstrød'. Vi har modtaget en båndoptagelse med nu afdøde gårdejer Jens Andersen, Skovfrydgård, som beretter om hændelsen. Han kom som barn tit med sine forældre på besøg hos smed Petersen og hans hustru Hanne i Smedegyden over for kroen. De spillede kort, men en aften ville smedekonen Hanne fortælle den unge Jens Andersen om 'Drabækmordet'. Hun havde som ung pige tjent på Blovstrød præstegård og var ét af vidnerne i sagen. Præcist og tydeligt gengiver Jens Andersen Hannes beretning.

Det Danske Missionsforbund, kvindekreds nr. 1744 fra Lyngø-Uggeløse blev stiftet i 1926 i Lyngø Præstegård. I den anledning fotograferedes den første bestyrelse, og dette billede har vi fået foræret. Arbejdet i missionsforeningen beskrives i Lyngø præstegårds arkiv. Man syede og strikkede og holdt bazar til fordel for Ydre Mission.

Medlemsmøder m.m.

Torsdag den 7. februar kl. 19.30: Den årlige generalforsamling afholdes på hovedbiblioteket, Skovensvej 4. Herefter foredrag af slægtsforskeren Anne Louise Alstrøm om "Krohold og brændevinsbrænderi i Danmark. Bevilling og forbud". Et aktuelt emne for os i Allerød, hvor der har været 3 kroer, heraf 2 kongeligt privilegerede.

Mandag den 18. marts kl. 19.30: Gårdejer Ege Hansen, Egholm, vil fortælle om sognefogedhvervet. Igennem 3 generationer havde familien dette embede i Uggeløse sogn. En sognefoged er ikke det samme som en sognerådsformand, men skulle bl.a. tage sig af politimæssige opgaver. Bemærk, at mødet afholdes i FH-villaen, Skovensvej 6.

Lørdag den 18. maj - søndag den 2. juni: Udstilling om Lynges og Uggeløse i Lynges præstegård i anledning af Lynges 900 år. Der vil fremkomme mere herom i dagspressen, ligesom bogen om Lynges vil foreligge.

Arkivets åbningstid:

Tirsdag kl. 9-13 eller efter aftale på tlf. 27 08 91

Den første onsdag i hver måned kl. 19.30 er der åbent hus.
(Dog kun oktober - maj).

HUSK AT BRUGE DE GAMLE BYNAVNE!

=====

Nøglehullet udgives af Lokalthistorisk Arkiv og Forening i Allerød. Dette nummer er redigeret af Peter V. Christensen.
Tryk: Allerød-Posten, januar 1985.